

Råd til forskjellige kategorier personell om beskyttelse ved kontakt med vill- og tamfugl i ulike risikosituasjoner

Generelt

Etter spredning av fugleinfluensaviruset H5N1 til flere europeiske land er sannsynligheten høy for at viruset også kommer til Norge. Nasjonalt folkehelseinstitutt i samarbeid med Mattilsynet, Veterinærinstituttet og Sosial- og helsedirektoratet gir derfor råd til publikum om kontakt med vill- og tamfugl. Disse rådene har til hensikt å hindre smitte til mennesker dersom det påvises eller mistenkes fugl smittet med fugleinfluensavirus i Norge.

Faren for at mennesker i Norge skal bli smittet av fugleinfluensa er svært liten. I de få tilfellene hvor viruset har smittet til menneske, tror man det først og fremst har skjedd ved inhalering av viruspartikler til luftveisslimhinnene og at det har vært særlig tett og ubeskyttet kontakt til mennesker.

Fordi det vil kunne oppstå til dels ulike risikosituasjoner som kan gi opphav til smitte fra fugl til menneske, har Nasjonalt folkehelseinstitutt i Norge i tråd med blant annet Danmark, opprettet tre ulike risikonivåer. Disse risikonivåene må ikke forveksles med risiko- og observasjonssoner som Mattilsynet vil opprette ved en eventuell påvisning av H5N1-smitte hos fugl i Norge.

Mattilsynet vil gjøre det kjent hvis det oppdages fugleinfluensavirus H5N1 hos fugl i Norge og hvilke områder som i så fall er rammet. Dette vil ha betydning for vurdering av risikoen og dermed hvilke råd som skal følges.

Risikonivå 1:

Sporadisk kontakt med ville fugler og deres avføring

Publikum bør ta følgende forholdsregler:

- Dersom man finner en død fugl, skal man melde fra til Mattilsynets distriktskontorer på 22 40 00 00 så raskt som mulig.
- Unngå å ta på fugler som er døde eller virker syke.
- Vask hendene godt om du er kommet i skade for å ta på døde eller sjuke fugler.
- Ved fjerning av en død fugl skal dette gjøres av en voksen. Bruk engangshansker (eller annen beskyttelse av hendene for eksempel en plastpose) og legg fuglen i en plastpose. Posen lukkes. Vask hendene grundig med såpe og vann etterpå.
- Ved tvil om håndtering av en død fugl kan Mattilsynet kontaktes på 22 40 00 00.
- Hvis fuglen skal kastes, gjøres dette i lukket pose i husholdningsavfallet. Eventuelt kan fuglen graves ned.
- Vask skittentøy etter produsentens anbefalinger
- Barn skal oppfordres til å unngå kontakt med døde og sjuke fugler og avføring fra fugler.
- Ved mating av villfugl bør man unngå direkte kontakt med fuglene. Etter håndtering av fuglebrett, fuglekasser, frøautomater og lignende bør man vaske hendene godt. Grundig håndhygiene er også nødvendig dersom man har hatt direkte kontakt med fugl.

Råd til ringmerkere og preparanter (utstoppere):

- Selvdød fugl skal meldes til Mattilsynets distriktskontorer på 22 40 00 00 så raskt som mulig.
- Selv om H5N1-smitte hos villfugl ennå ikke er påvist i Norge, kan vi ikke utelukke at viruset likevel er her.
- Utsatte yrkesgrupper bør følge strengere råd om beskyttelse enn publikum elles.
- Ved oppvirvling av støv, fjær og avføring innendørs vil det være økt fare for inhalering av viruspartikler. Ringmerking av fugl anbefales utført utendørs og bør gjennomføres av to personer i samarbeid slik at en kan skille mellom registreringsarbeid og håndtering av fuglen.
- Det anbefales å bruke åndedrettsvern/støvmaske (minst standard FFP-2 i følge norsk standard EN 149:2001) foran nese og munn.
- Hvis bruk av engangshansker er vanskelig, anbefales grundig håndvask med såpe og vann, eventuelt bruk av hånddesinfeksjonsmiddel etter avsluttet arbeid. (Fås kjøpt i apotek).
- Privat tøy skiftes og vaskes etter produsentens anbefalinger.
- Preparanter bør bruke åndedrettsvern/støvmaske (minst standard FFP-2) og om mulig engangshansker under sitt arbeid med villfugl. Grundig håndvask med såpe og vann, eventuelt hånddesinfeksjon er viktig etter avsluttet arbeid, også ved bruk av hansker.
- Ferdig, utstoppede fugler representerer ingen smitterisiko.

Risikonivå 2:

Nærkontakt med døde eller sjuke villfugler der H5N1-smitte er mistenkt

Dette nivået nås hvis det påvises fugleinfluensavirus H5N1 i villfugl et eller flere steder i Norge og gjelder hovedsakelig under arbeidsmessige forhold hvor flere døde villfugler systematisk skal samles inn i et område. Ved håndtering av mange smittede villfugler vil risikoen for oppvirvling av avføring og andre partikler fra fuglene øke, noe som igjen vil kunne øke smittefaren.

I tillegg vil spesielle yrkesgrupper kunne være ekstra utsatt for smitteeksponering hvis H5N1-viruset påvises i et område, blant annet preparanter og personell som driver med ringmerking av fugl. Det er verdt å merke seg at også friske fugler kan være bærere av viruset.

- Som et minimum brukes følgende beskyttelsesutstyr:
 - Engangshansker
 - Beskyttelse av eget tøy og hår, for eksempel beskyttelsesdrakt med hette
 - Engangs plastforkle dersom det kan være risiko for væskesøl
 - Åndedrettsvern/støvmaske (minst standard FFP-2).

- Hvis det er fare for sprut eller søl, bør øynene beskyttes med tettsittende briller.
- Sko eller støvler som kan desinfiseres.
- For råd om fjerning av beskyttelsesutstyr, se Generelle smitteverntiltak under.
- Skift privat tøy og vask plaggene etter produsentens anbefalinger.
- Like viktig som å beskytte seg selv, er det å hindre smitte til annen fugl i omgivelsene.
- Det er viktig at man unngår å gni seg i øynene eller berøre seg selv eller andre på annen måte når man har på forurensede hansker/utstyr.
- Utfør grundig håndhygiene etter at beskyttelsesutstyret er tatt av.

Spesielle råd til ringmerkere og preparanter (utstoppere):

- Ringmerking og utstopping av fugl bør opphøre i områder hvor det påvises H5N1-smitte.

Risikonivå 3:

Nærkontakt med mistenkt eller bekreftet smittede fjørfehold

Rådene omfatter følgende persongrupper:

- Alle som har kontakt med mistenkt eller bekreftet influensasjuk tamfugl, personer som deltar i screening og alle som går inn i bygninger eller andre lokalisasjoner hvor fuglene er
- Eiere, familiemedlemmer og andre medarbeidere som jobber eller bor på gårder med mistenkt eller bekreftet influensasjuk fugl
- Alle som deltar i avliving av mistenkt eller bekreftet influensasjuk tamfugl
- Alle som deltar i transport av mistenkt eller bekreftet influensasjuk tamfugl

Laboratoriepersonell som deltar i undersøkelser av prøver fra mistenkt eller bekreftet influensasjuk fugl følger egne relevante sikkerhetsregler for laboratoriet.

Risikosituasjoner:

- Nærkontakt med levende eller død, mistenkt eller bekreftet H5N1-smittet fjørfe
- Nærkontakt med ekskreter og produkter fra mistenkt eller bekreftet H5N1-smittet fjørfe som ikke er sikkert virusinaktivert

Eksempel på risikosituasjoner vil være:

- Opphold i fjørfehus, innhegninger, andre bygninger og mobile transportenheter hvor mistenkt eller bekreftet H5N1-smittet tamfugl har oppholdt seg inntil 5 dager etter at lokaliteten er forsvarlig rengjort og desinfisert. (Lokaliteter som ikke er forsvarlig rengjort og desinfisert må regnes som viruskontaminerte. Særlig gjelder det flytende gjødsel ved vintertemperaturer.)

Beskyttelsesutstyr

- Engangs beskyttelsesklær (kjeledress)
- Engangs plastforkle dersom det kan være risiko for væskesøl
- Kraftige engangshansker eller kraftige vanntette desinfiserbare hansker
- Åndedrettsvern/støvmaske (P3-maske, i følge norsk standard EN 149:2001)
- Tettsittende briller
- Desinfiserbare støvler eller sko.

Generelle smitteverntiltak

- Begrens antall personer som kan utsettes for smitte
- Vær særlig nøye med håndhygiene.
- Vær oppmerksom på at hender og utstyr lett kan bli kontaminert under arbeid og avkledning
- Berør ikke briller eller åndedrettsvern under arbeid
- Etter gjennomført arbeid, oppsøk dyreholdets smittesluse. Dersom slik ikke finnes, gå ut i tilstøtende rom. Ved arbeid under åpen himmel bør en fjerne seg 20–30 meter fra mulig smittet materiale før beskyttelsesutstyr tas av
- Etter gjennomført arbeid, ta først av beskyttelsesklær og hansker. Beskyttelsesklær og hansker legges i en plastpose som lukkes tett. Rengjør deretter hender godt med såpe og vann eller hånddesinfeksjon før du tar av åndedrettsvern og briller. Rengjør deretter på nytt hender godt med såpe og vann eller hånddesinfeksjon.
- Ta av privat tøy og legg det i en plastpose som lukkes tett og legges i en ny pose. Dusj og vask hele kroppen. Ta på rent tøy
- Ved senere håndtering og vask av dette tøyet skal man bruke engangshansker eller rengjøre hender godt med såpe og vann eller hånddesinfeksjon etter at tøyet er anbrakt i vaskemaskin for vask på minst 60 grader.
- Flergangsutstyr rengjøres og desinfiseres. Plastposene og engangsutstyr skal som hovedregel tilintetgjøres i et forbrenningsanlegg. Dersom kontakten med kontaminert materiale eller mistenkt eller smittet fugl eller produkter fra disse har vært minimal, kan engangsutstyr kastes som vanlig søppel.
- Følg retningslinjer for smittebeskyttelse gitt av Mattilsynet med tanke på håndtering av klær og personellslusing ut av berørt område
- Vær oppmerksom på at Mattilsynet kan ha innført restriksjoner på bevegelser av personer og utstyr ut av og inn i området som er berørt for å hindre at smitte spres til fugler utenfor dette området

Vaksine mot sesonginfluensa

Når Mattilsynet har bekjentgjort at alvorlig fugleinfluensa finnes i landet anbefales persongruppene nevnt ovenfor å vaksinere seg med den vanlige influensavaksinen i den perioden vanlig influensavirus kan tenkes å sirkulere (fra 15. oktober til 1. juni). Dette vil også etter nærmere vurdering kunne gjelde personer i risikonivå 2. Formålet med tiltaket er å hindre at fugleinfluensavirus og vanlig influensavirus hos menneske blander seg. Slik vaksine vil ikke gi noen beskyttelse mot fugleinfluensavirus. Klinisk diagnostikk vil også kunne lettes fordi det vil være

mindre sannsynlig at vaksinerte personer med influensaliknende symptomer har vanlig influensa.

Medikamentell profylakse

Oseltamivir (Tamiflu®) som profylakse skal anbefales til alle personer i risikosituasjoner fra første mulige eksponering til minst 7 dager etter siste eksponering. Dette vil også etter nærmere vurdering kunne gjelde personer i risikonivå 2. Dosering til voksne er én kapsel á 75 mg daglig. Vaksinasjon med vanlig influensavaksine overflødiggjør ikke slik antiviral profylakse.

Overvåking, loggføring

- Kommunelegen har ansvar for å loggføre navn og adresse og periode for eksponering for alle personer som omfattes. Kommunelegen og Mattilsynet oppretter kontakt og samarbeider tett.
- Alle personer som rådene omfatter må umiddelbart kontakte lege dersom de skulle få symptomer på en infeksjon, enten det er fra øyne, luftveier, influensasymptomer eller annet opptil 10 dager etter siste eksponering. Gi da beskjed om mulig eksponering for fugleinfluensa

Medikamentell profylakse

- Kommunelegen har ansvar for at navn og adresse, vaksinasjonsstatus og periode for bruk av oseltamivir (Tamiflu) loggføres for alle personer som omfattes. Eventuelle bivirkninger skal rapporteres

Støttefunksjoner

- Kommunelegen har ansvar for smittevernet overfor mennesker i kommunen. Kommunelegen har også ansvaret for å ivareta andre helsemessige behov for berørte mennesker som blant annet krisehåndtering og psykososiale aspekter
- Nasjonalt folkehelseinstitutt har ansvar for humanmedisinske råd. Smittevernvakta for helsepersonell er alltid tilgjengelig. Feltepidemiologisk gruppe kan bes om assistanse
- Kommunestyret og Sosial- og helsedirektoratet har ansvaret for forvaltning av humant smittevern og har hjemler for å iverksette nødvendige smitteverntiltak
- Mattilsynet og Veterinærinstituttet har ansvaret for alle veterinærmedisinske råd og tiltak

Mattilsynet, Hovedkontoret den 24. mars 2006

Eivind Liven
seniorrådgiver